

Studium Generale Leiden

Migratie uit Afrika: wat staat ons te wachten?

Ton Dietz
Afrika-Studiecentrum Leiden
www.ascleiden.nl

Lezing op 4 April 2023

In 2021 ging de eerste vraag van het VWO eindexamen Aardrijkskunde over “ontwikkeling en migratie in Afrika”

- Er waren vier subvragen en vier bronnen
<https://www.examenblad.nl/examen/aardrijkskunde-vwo-2/2021>
- We gaan eerst samen dat eindexamen maken
- Eerste subvraag: in bron 1 wordt de VN-ontwikkelingsindex gebruikt [de Human Development Index]. Deze index is samengesteld met indicatoren uit verschillende dimensies. Geef twee van deze indicatoren, elk vanuit een andere dimensie.

Antwoordmodel

- Vraag 1 : in bron 1 wordt de VN-ontwikkelingsindex gebruikt [de Human Development Index]. Deze index is samengesteld met indicatoren uit verschillende dimensies. Geef twee van deze indicatoren, elk vanuit een andere dimensie.
  - Antwoord: maximumscore 1
    - a) bnp per inwoner / armoede / welvaart (economische dimensie)
    - b) levensverwachting / analfabetisme (sociaal-culturele dimensie)
- Opmerking: Alleen als twee indicatoren juist zijn, elk vanuit een andere dimensie, 1 scorepunt toekennen.

Bron 1: Veranderingen in de VN-ontwikkelingsindex in Afrika en migratie naar bestemmingen buiten Afrika.

Vraag 2: Gebruik bron 1.

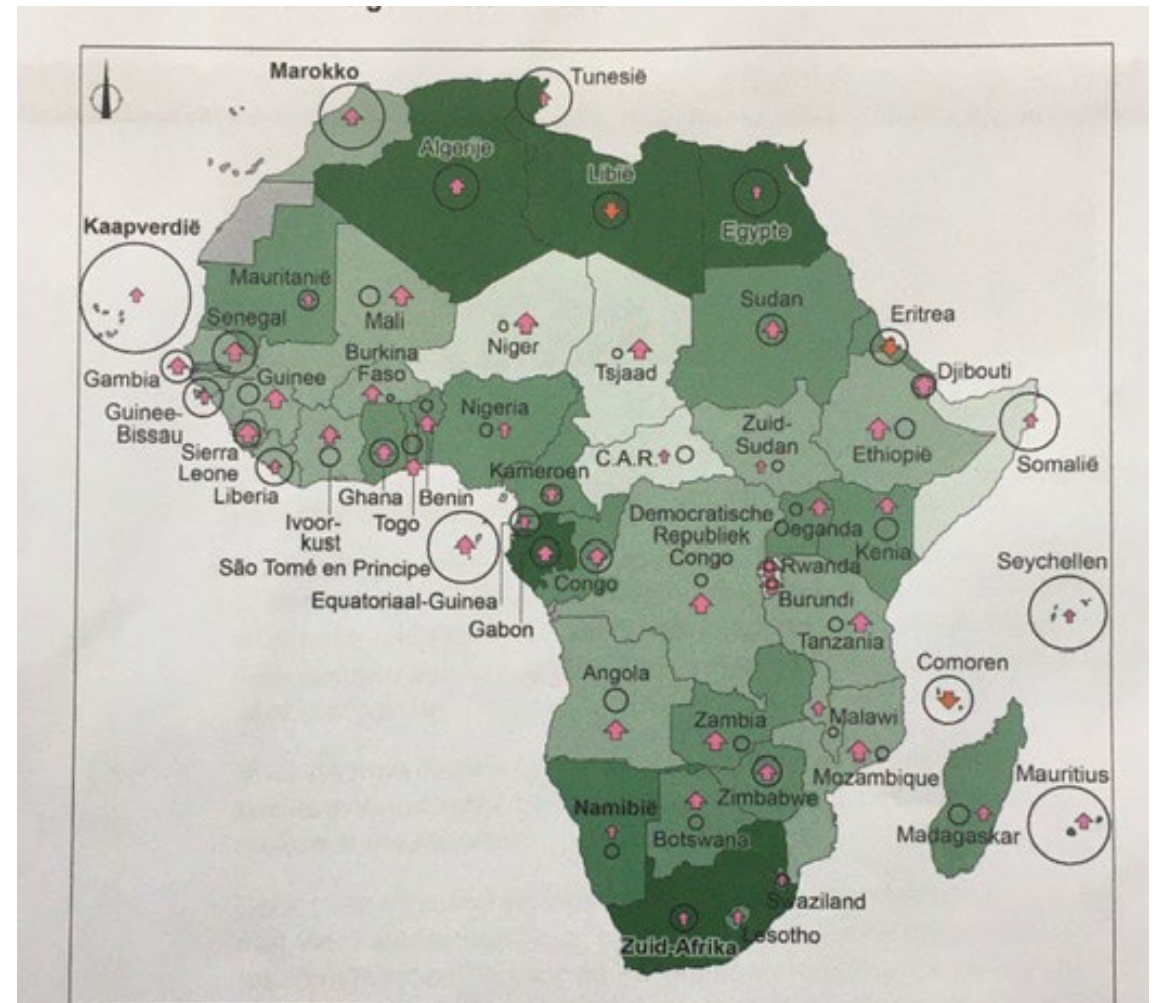
Hieronder staan drie uitspraken

Uitspraak 1: in Afrika is de gemiddelde score op de VN-ontwikkelingsindex tussen 2000 en 2015 gestegen.

Uitspraak 2: Namibië is het enige land in Afrika dat tussen 2000 en 2015 gegroeid is van categorie II naar categorie III.

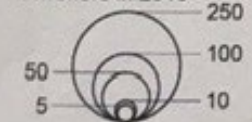
Uitspraak 3: buiten Afrika wonen meer Kaapverdianen dan Marokkanen.

Geef voor elke uitspraak aan of die juist of onjuist is.

Legenda:

aantal intercontinentale emigranten per 1.000 inwoners in 2015

score op VN-ontwikkelingsindex (in drie categorieën)

I van I naar II (<0,4)   II van II naar III (0,4-0,6)   III (>0,6)

schaal 1: 75.000.000

- Vraag 2:
- A) Uitspraak 1: in Afrika is de gemiddelde score op de VN-ontwikkelingsindex tussen 2000 en 2015 gestegen.
- B) Uitspraak 2: Namibië is het enige land in Afrika dat tussen 2000 en 2015 gegroeid is van categorie II naar categorie III.
- C) Uitspraak 3: buiten Afrika wonen meer Kaapverdianen dan Marokkanen.
Geef voor elke uitspraak aan of die juist of onjuist is.

- **Antwoord:** maximumscore 2

A) uitspraak 1: juist

B) uitspraak 2: juist

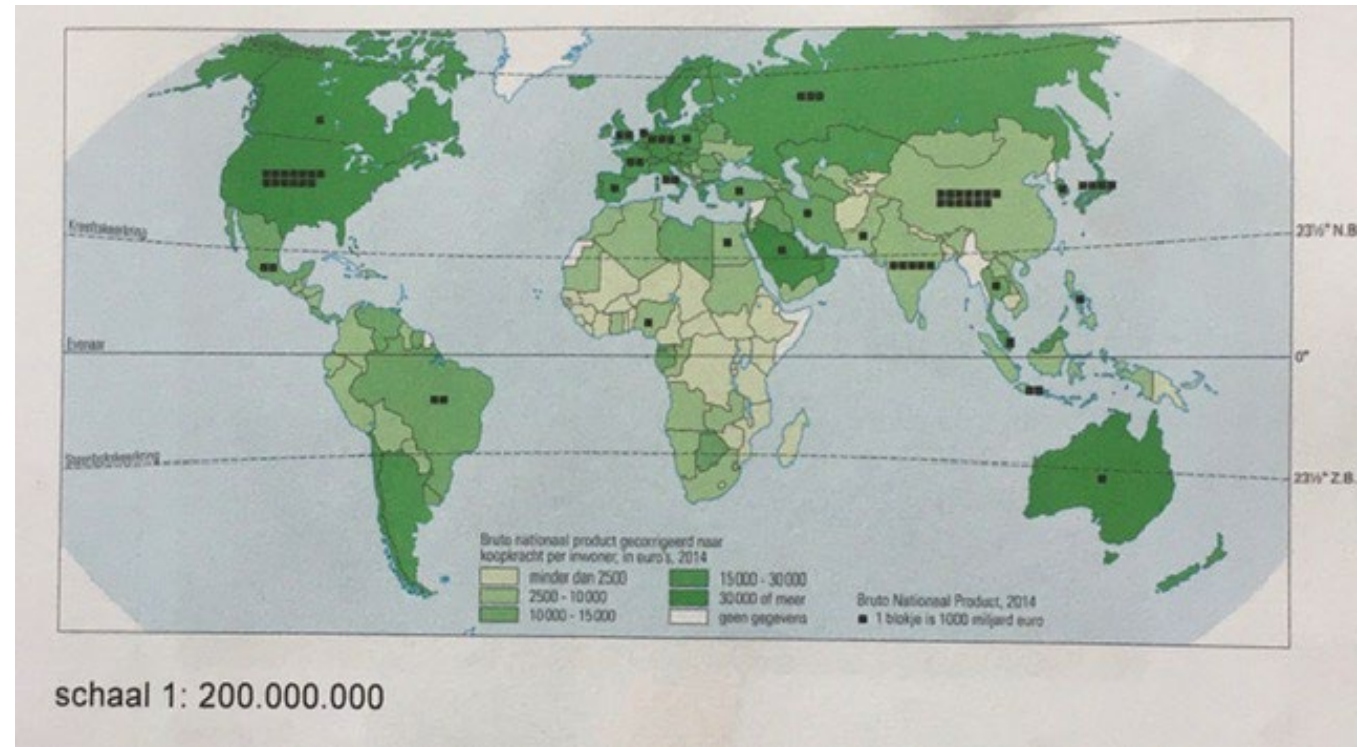
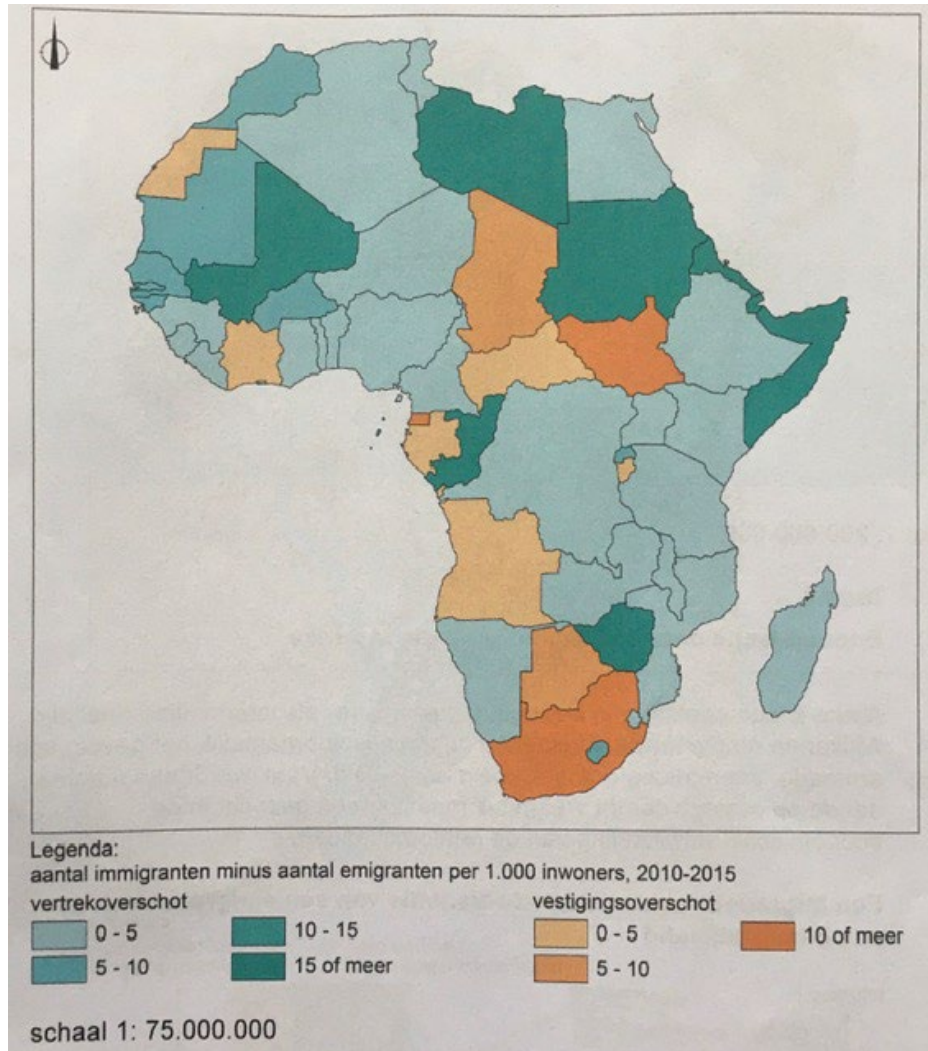
C) uitspraak 3: onjuist

- indien drie antwoorden correct 2
- indien twee antwoorden correct 1
- indien minder dan twee antwoorden correct 0

Vraag 3: Armoede is niet de enige oorzaak van migratie.

Toon met de gegevens van twee Afrikaanse landen aan dat armoede niet de enige oorzaak van migratie is.

Geef vervolgens een andere oorzaak dan armoede die bijdraagt aan migratie in Afrika

Bron 2 (migratiesaldi in Afrika) en
bron 3 (Bruto Nationaal product (bnp) per inwoner)

Vraag 3: Armoede is niet de enige oorzaak van migratie.

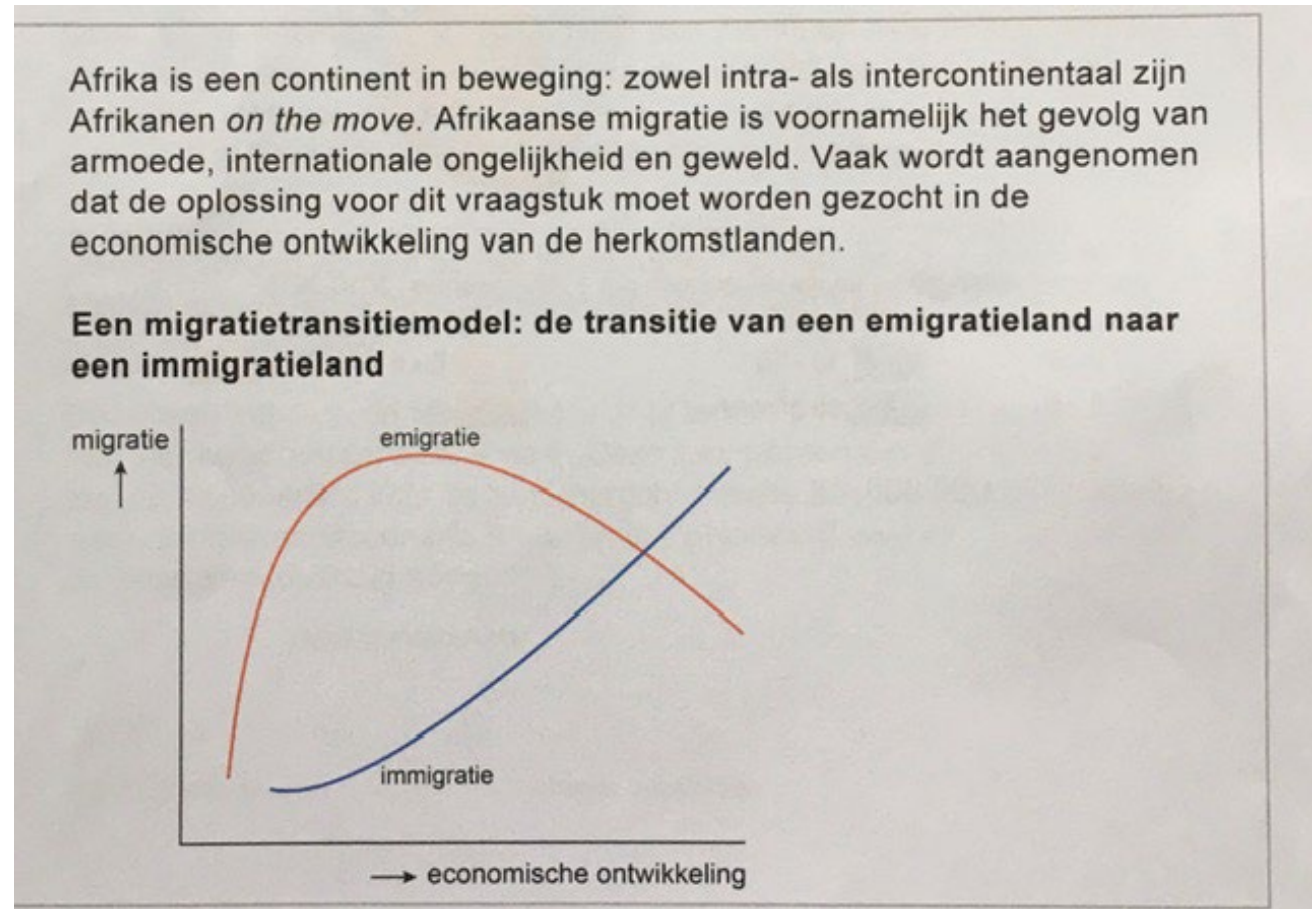
Toon met de gegevens van twee Afrikaanse landen aan dat armoede niet de enige oorzaak van migratie is.

Geef vervolgens een andere oorzaak dan armoede die bijdraagt aan migratie in Afrika

- Antwoord: Uit het antwoord moet blijken dat (relatief) welvarende landen als Algerije/Egypte/Libië/Tunesië toch een negatief migratiesaldo hebben /
- minder welvarende landen als Angola/Centraal Afrikaanse Republiek/Tsjaad/Zuid-Sudan toch een positief migratiesaldo hebben: 1 punt
- Juiste andere oorzaken zijn: 1 punt
  - (burger)oorlogen
  - onderdrukking / vervolging van bepaalde bevolkingsgroepen

Vraag 4

- In het algemeen wordt aangenomen dat economische ontwikkeling in Afrikaanse landen snel zal leiden tot een afname van de emigratie naar Europa.
- Volgens het migratietransitiemodel in bron 4 ligt dat genuanceerder.
- In dit model kun je drie migratiefases onderscheiden die Afrikaanse landen tijdens economische ontwikkeling doorlopen.
- Beschrijf voor elk van deze drie fases de invloed die economische ontwikkeling op migratie heeft.

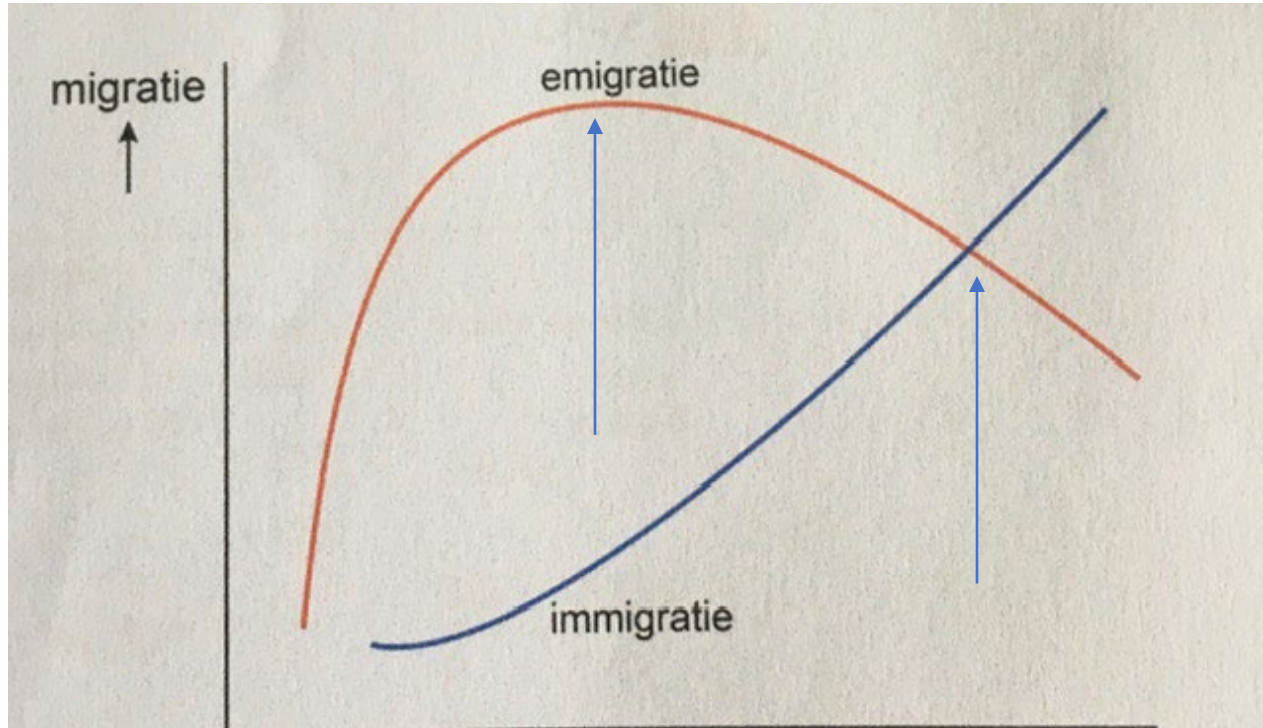
Vraag 4: In het algemeen wordt aangenomen dat economische ontwikkeling in Afrikaanse landen snel zal leiden tot een afname van de emigratie naar Europa. Volgens het migratietransitiemodel in bron 4 ligt dat genuanceerder.

In dit model kun je drie migratiefases onderscheiden die Afrikaanse landen tijdens economische ontwikkeling doorlopen.

Beschrijf voor elk van deze drie fases de invloed die economische ontwikkeling op migratie heeft.

- Uit de beschrijving moet blijken dat
- tijdens de eerste fase van economische ontwikkeling (juist) financiële mogelijkheden ontstaan om te emigreren: 1 punt
- tijdens de fase die daarop volgt door meer werkgelegenheid / meer financiële mogelijkheden de emigratie afneemt (en immigratie toeneemt): 1 punt
- tijdens de laatste fase de economische ontwikkeling dusdanig gevorderd is dat een land een positief migratiesaldo krijgt: 1

Terug naar die cruciale grafiek

Vroeger:

Push en Pull theorie = vooral: mensen uit arme gebieden (met werkloosheid, met gebrek aan perspectief, met onveiligheid) trekken naar rijke gebieden (met werk, met perspectief, met veiligheid)

Hedendaagse migratietheorie:
Migratie is het resultaat van aspiraties en mogelijkheden ('capabilities').

Zeer arm = geen aspiraties, geen mogelijkheden = geen uitmigratie

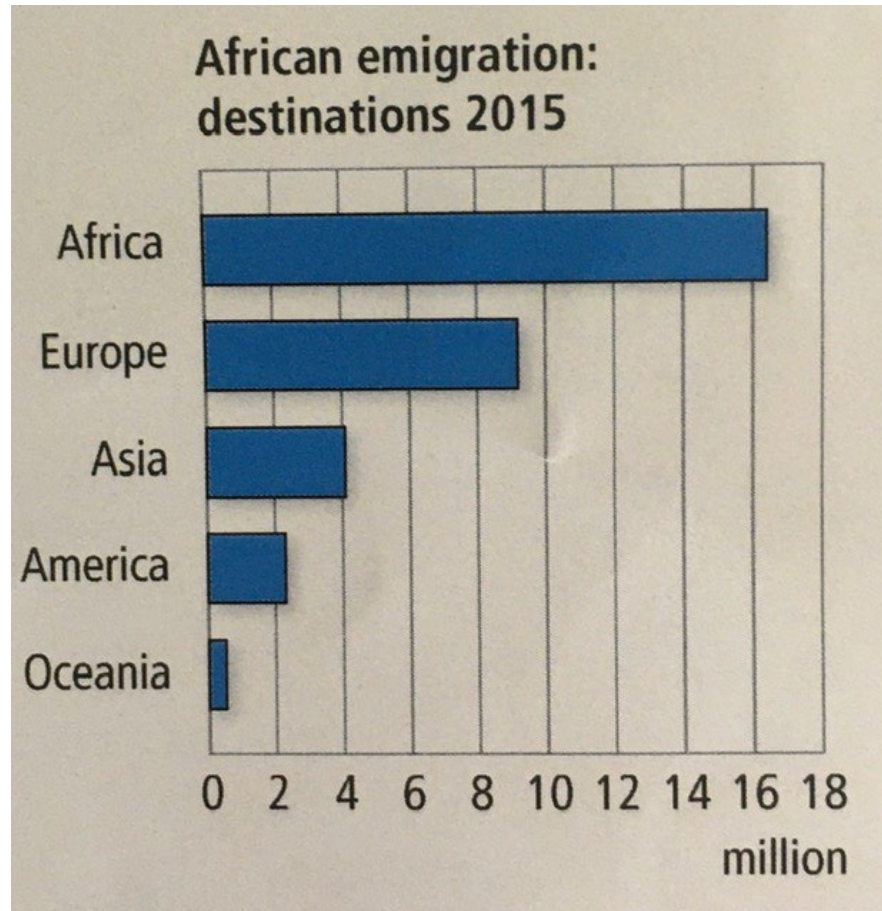
Arm = stijgende aspiraties, weinig mogelijkheden = beetje uitmigratie

Rijker = hoge aspiraties, veel mogelijkheden = sterk stijgende uitmigratie, beetje stijgende immigratie

Rijk = minder aspiraties, op zich wel veel mogelijkheden, maar benut in eigen omgeving + aantrekkelijk immigratiegebied

Kanttekening: geldt vooral voor intercontinentale migratie vanuit Afrika

Internationale en intercontinentale migratie: voor Afrika een belangrijk onderscheid

In totaal leefden in 2015 32,6 miljoen Afrikanen buiten hun geboorteland.

Daarvan 16,4 miljoen in andere Afrikaanse landen en 16,2 miljoen buiten het continent, waarvan 9,2 miljoen in Europa = 57% van de intercontinentale migranten.

Er waren in 2015 1182 miljoen Afrikanen.

Internationale migranten daarvandaan: 28 promille

Intercontinentale migranten op het totaal: 14 promille

Immigratie:

Van alle Afrikanen in 2015 kwamen er 2,5 miljoen van buiten het continent (= 2 promille) en 17,9 miljoen uit andere Afrikaanse landen (= 15 promille)

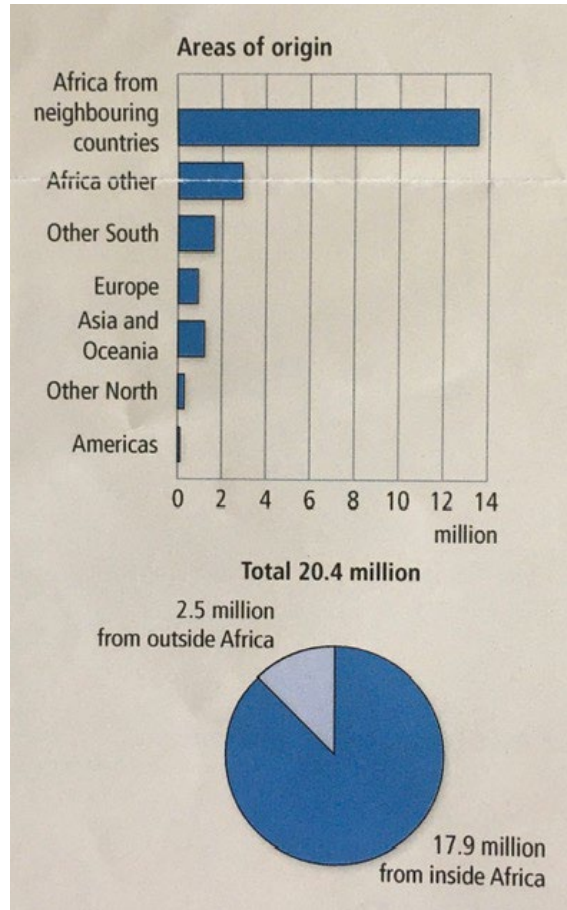
Intercontinentale migratie

- Human Development Index: vier groepen onderscheiden
- HDI laagste en voorlaatste groep Afrikaanse landen
  - in 2015 gemiddeld 7 promille intercontinentale migranten
  - grote uitzondering Somalië: 66 promille
- HDI op één na hoogste groep:
  - > in 2015 gemiddeld 30 promille intercontinentale migranten,
  - > maar ook veel hogere scores: Kaapverdië 275 promille, STP 100 promille, Marokko 85 promille en Tunesië 59 promille

HDI hoogste groep:

- > in 2015 gemiddeld 46 promille intercontinentale migranten
- > daarbij ook Mauritius met 116 promille en de Seychellen met 111 promille

Interne migratie binnen Afrika

Interne migratie in Afrika:

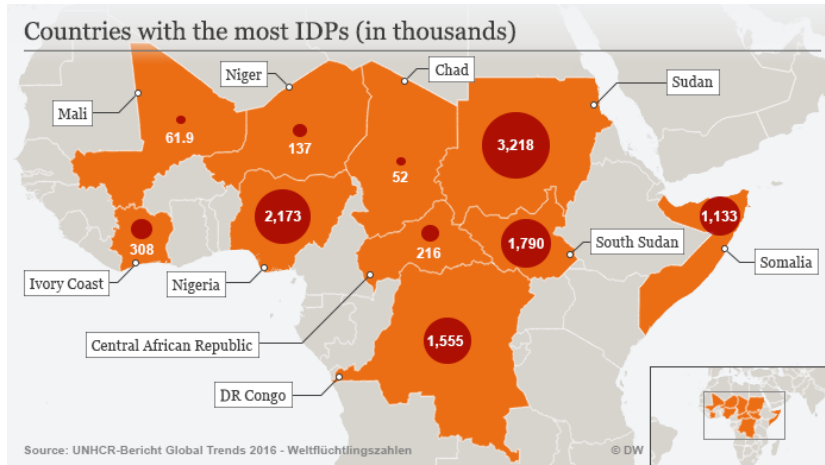
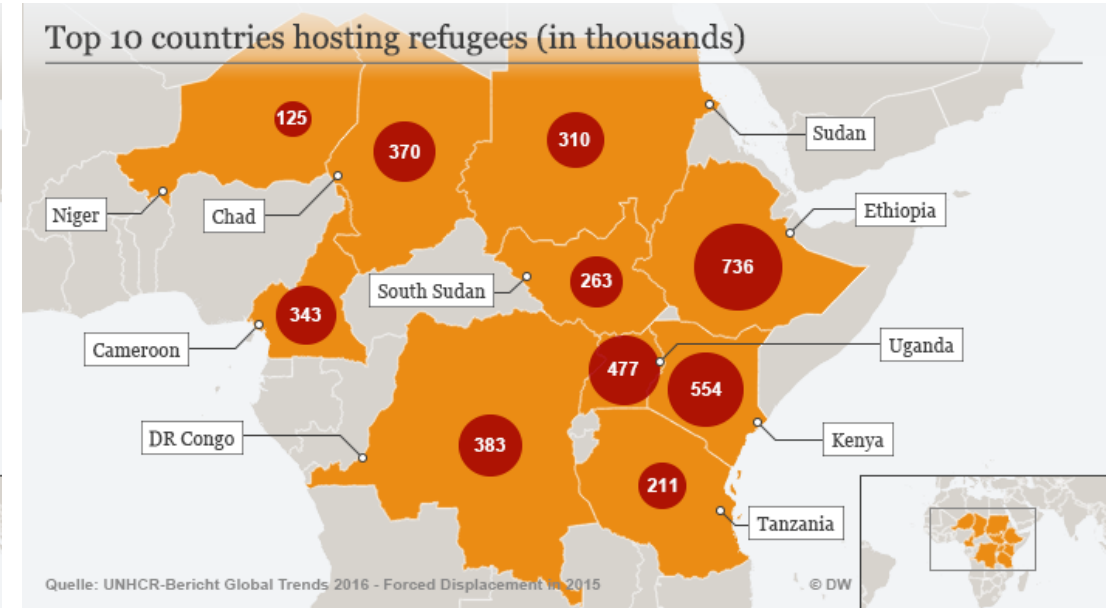
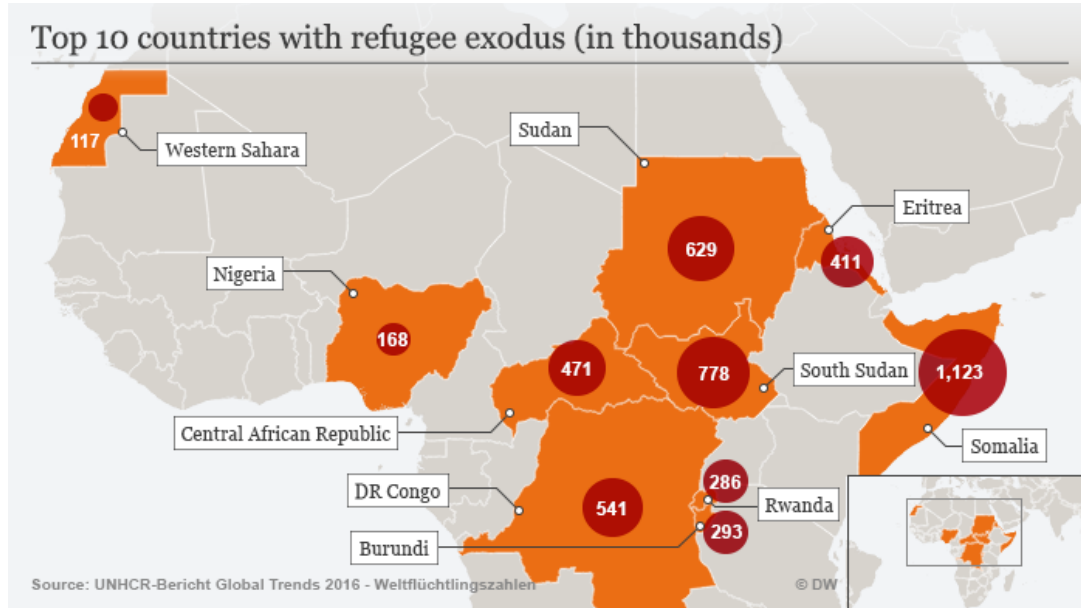
Veel grensverkeer (tussen buurlanden)

Deels door vluchtelingenstromen: het overgrote deel van de vele vluchtelingen in Afrika wordt opgevangen in buurlanden + in eigen land (IDPs)

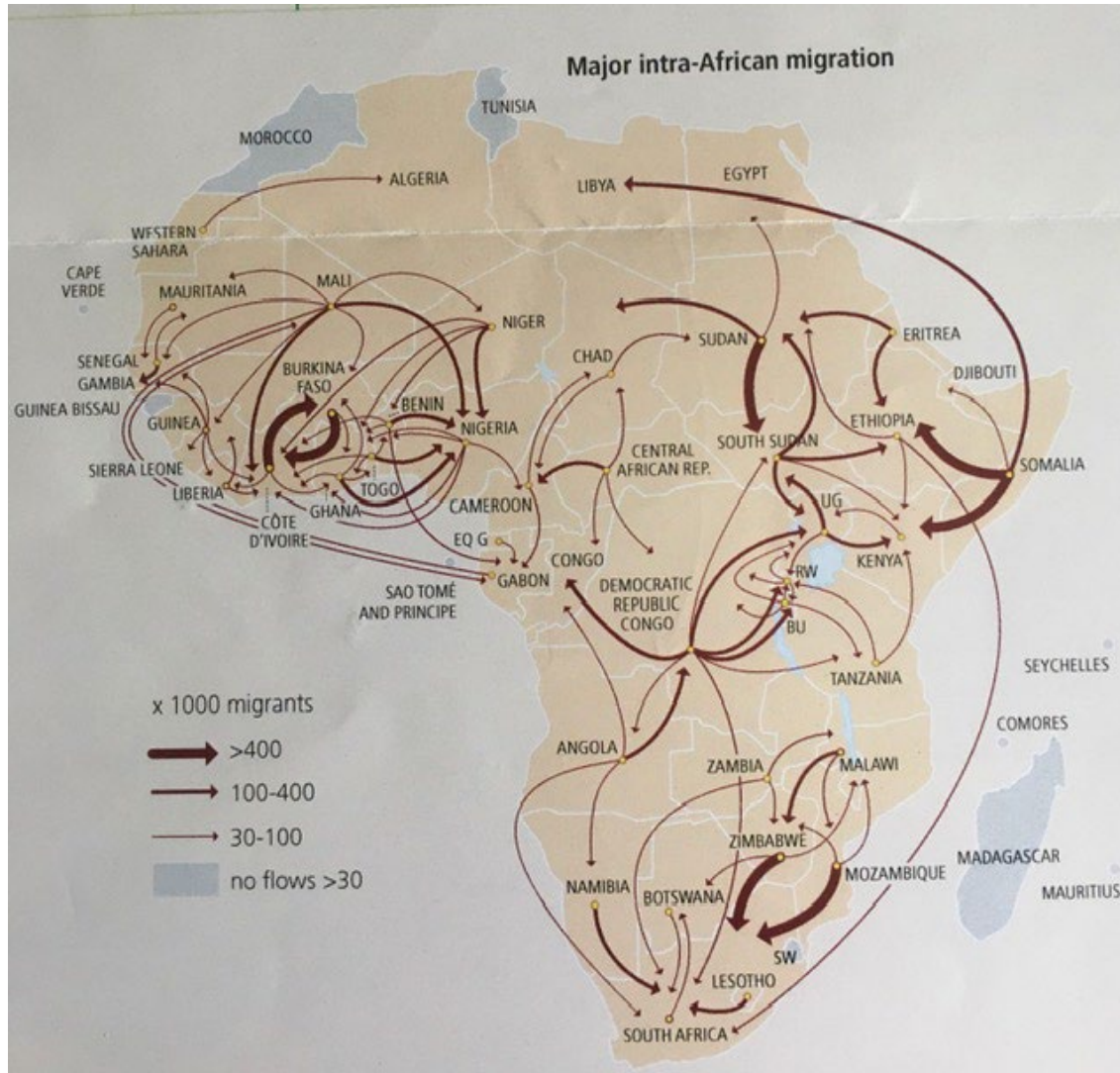
Oorzaken: vooral geweld/burgeroorlog + politieke en minderheden-vluchtelingen (bv LGBTIetc, maar ook weg van de verstikkende invloed van tradities en 'senioren').

Daarnaast: traditie van arbeidsmigratie (m.n. zuidelijke Afrika) en droogte/klimaatmigranten.

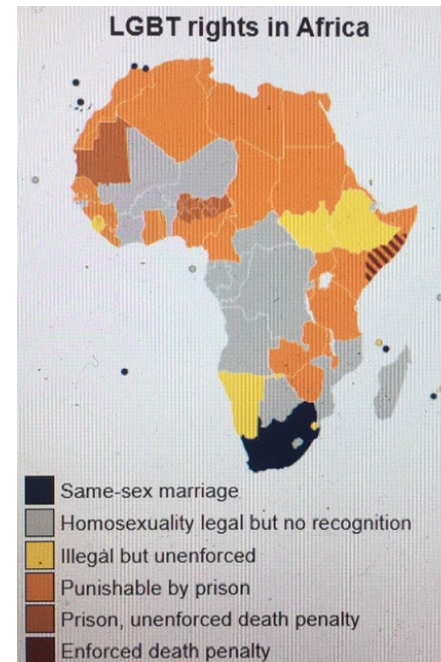
De vluchtelingen: <https://www.dw.com/en/unhcr-report-worsening-refugee-situation-in-africa/a-19338619> (uit 2016): “In late 2015, about 16 million people in Africa were either displaced or forced to flee to other countries”.

Interne migratie binnen Afrika

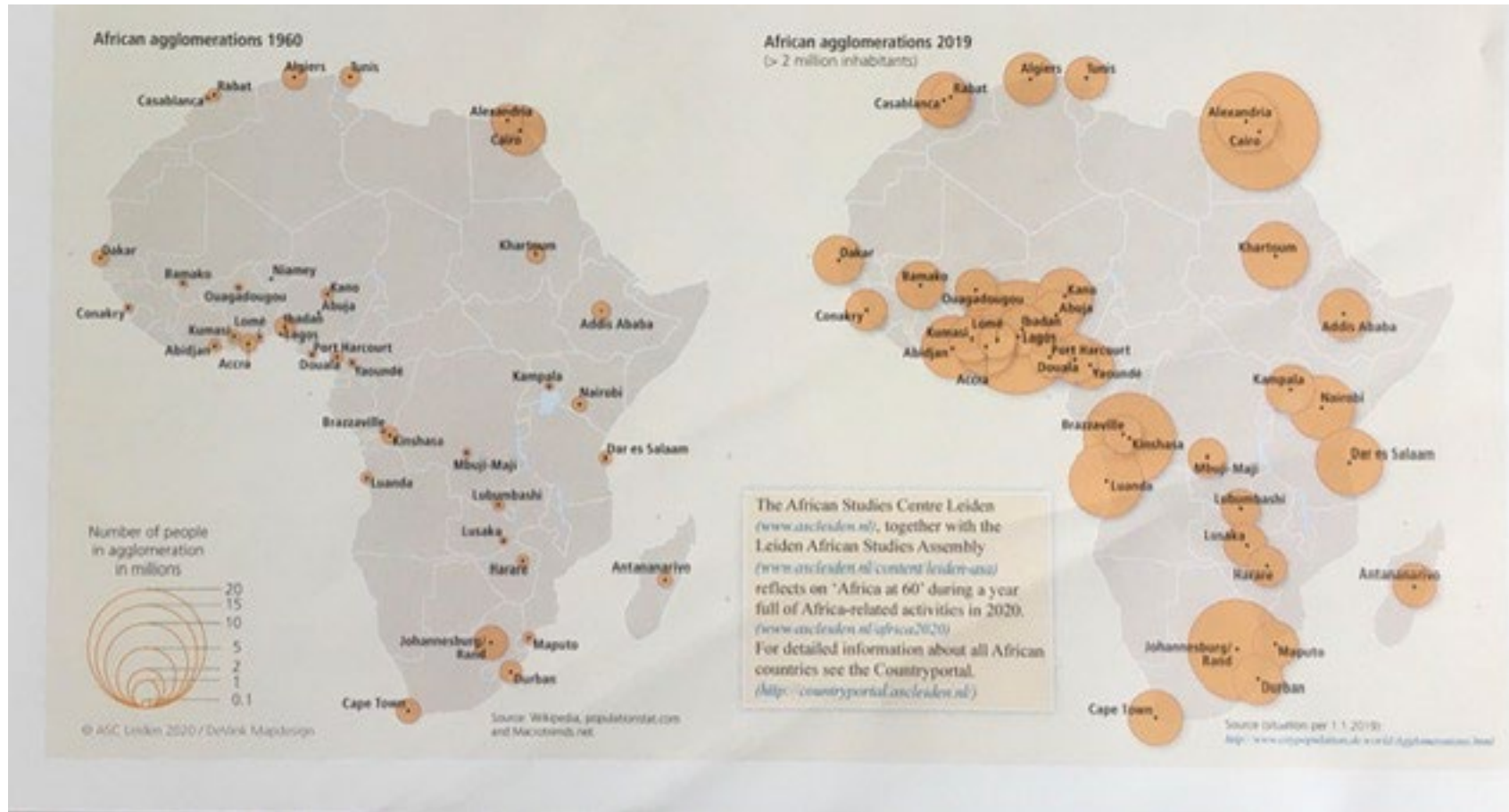
UNHCR report 2016: refugee camp in Malawi

<https://ens-newswire.com/?p=5258>:
“Millions of African Climate Refugees Desperate for Food, Water”.

https://en.wikipedia.org/wiki/LGBT_rights_in_Africa

Maar de internationale migratie van Afrikanen is onderdeel van een veel bredere mobiliteit

Urbanization in africa 1600-2100

Year	Urban %	Urban people in millions
1600	10	10
1900	15	13
1960	20	65
2015	40	475
2050	55	1390
2100	70	3080

https://oikosonline.nl/wp-content/uploads/2021/03/2014_Victoria_Island_Lagos_Nigeria_15006436297.jpg

Africans are 'on the move': mobiliteit is de norm geworden

En het heeft ook te maken met een enorme bevolkingsgroei

Table 1 Population growth Africa and Europe

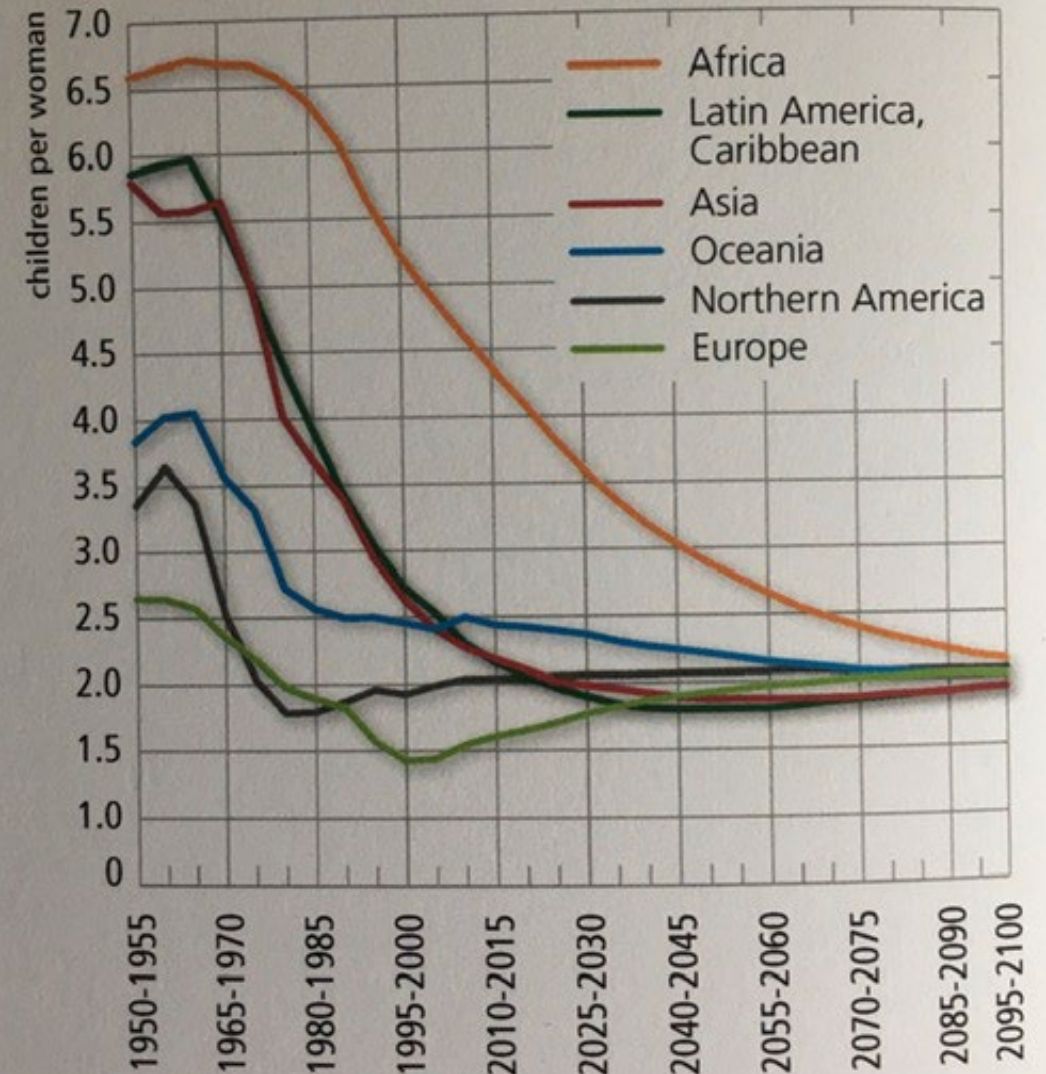
nrs in millions of people; % of world population

Year	Africa nrs	Africa %	Europe nrs	Europe %
1650	80-100	15-17	100	17
1900	100-150	6-9	400	25
1950	230	9	550	22
2000	820	13	730	12
2015	1190	16	740	10
2050	2530	26	720	7
2100	4400	39	650	6

>>> <http://explainingprogress.com/wp-content/uploads/2013/05/UN-Estimates-and-Forecasts-Total-fertility-by-major-regions-1950-2100-children-per-woman-UN.png>

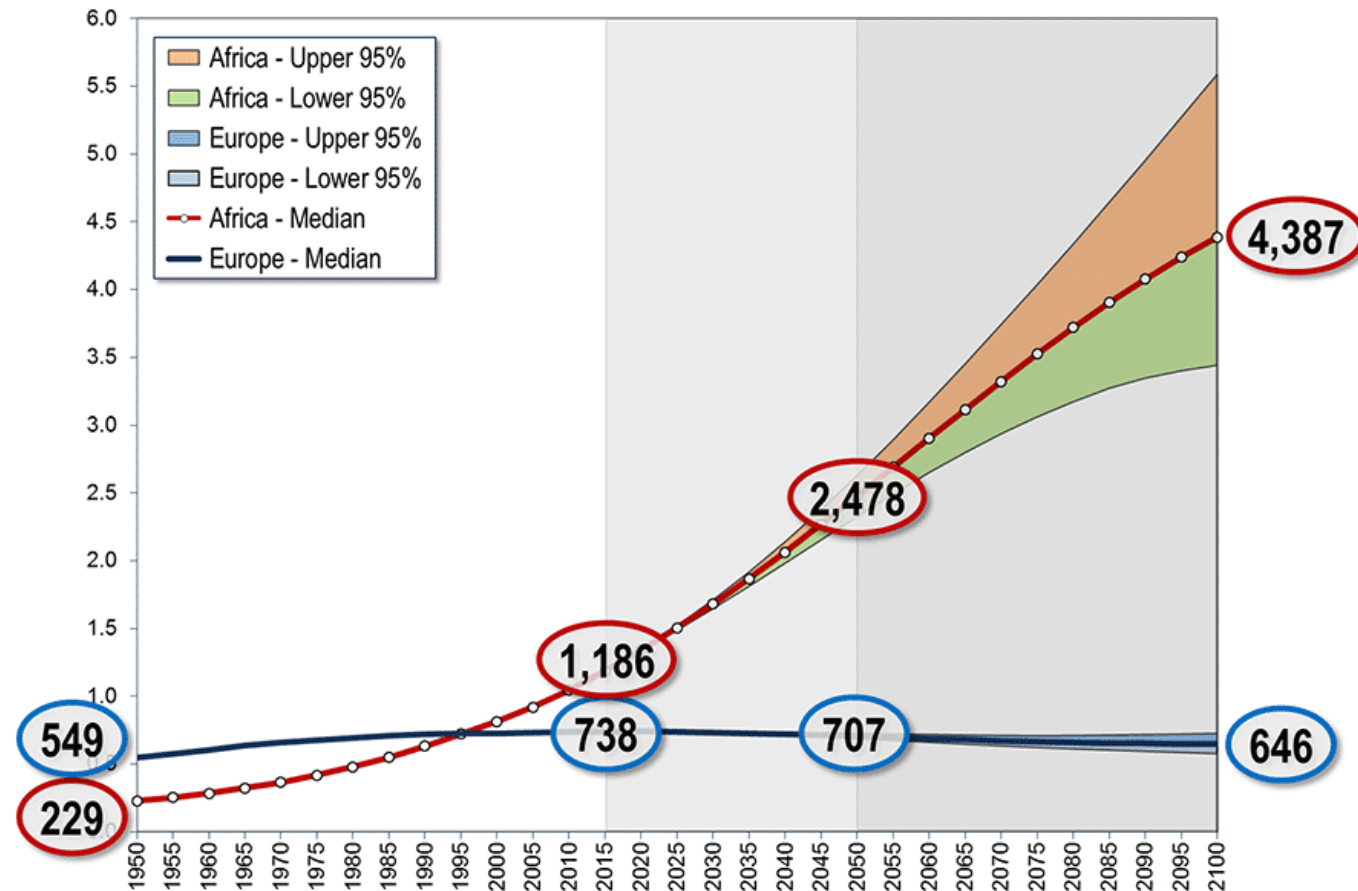
Graph 1 The demographic transition: Africa and other continents

Total fertility by major regions, estimates and forecast

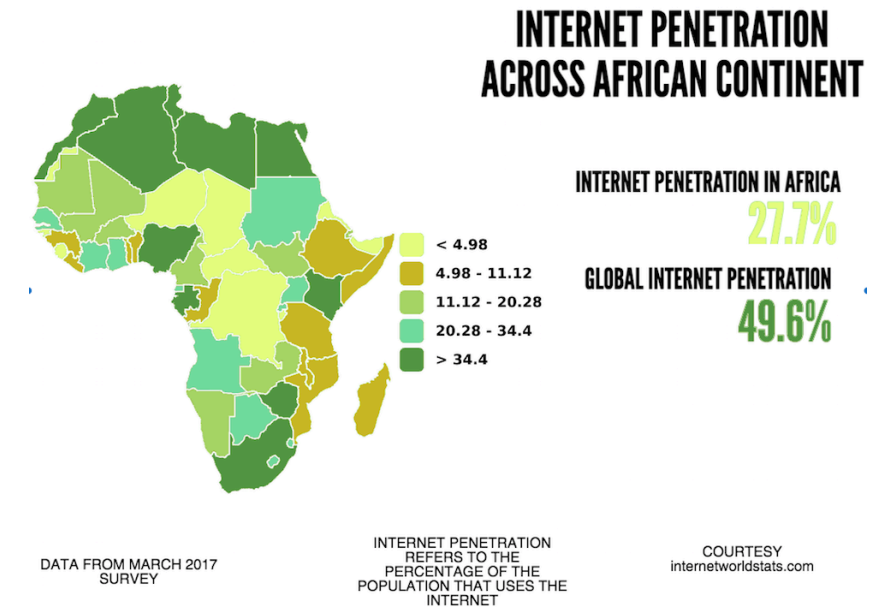
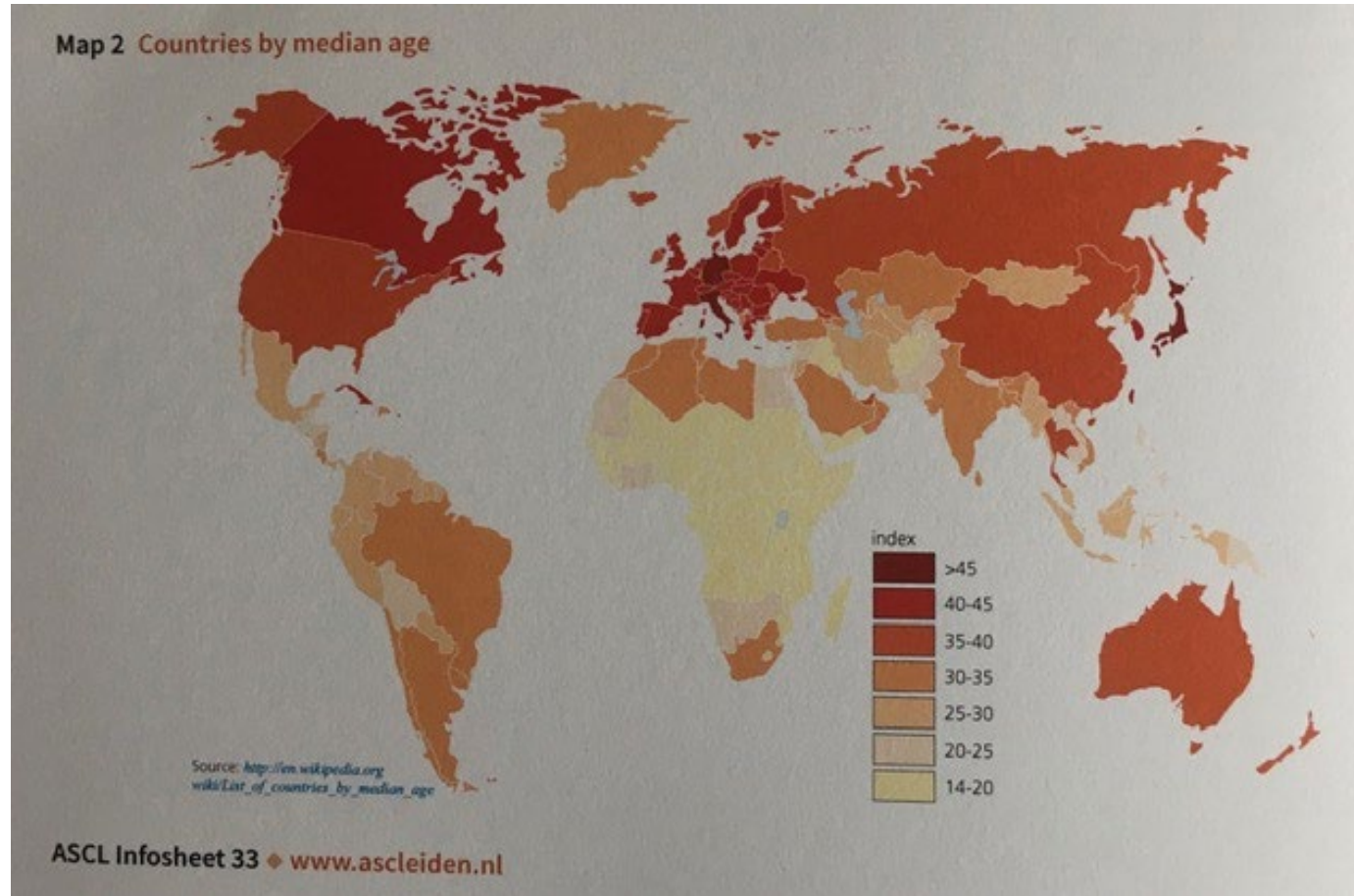

Bevolkingsverloop en –voorspelling Afrika en Europa 1950-2100

http://www.demographics.at/Growth-Divide/fig_ppp2015_africa-europe_tot-pop.htm

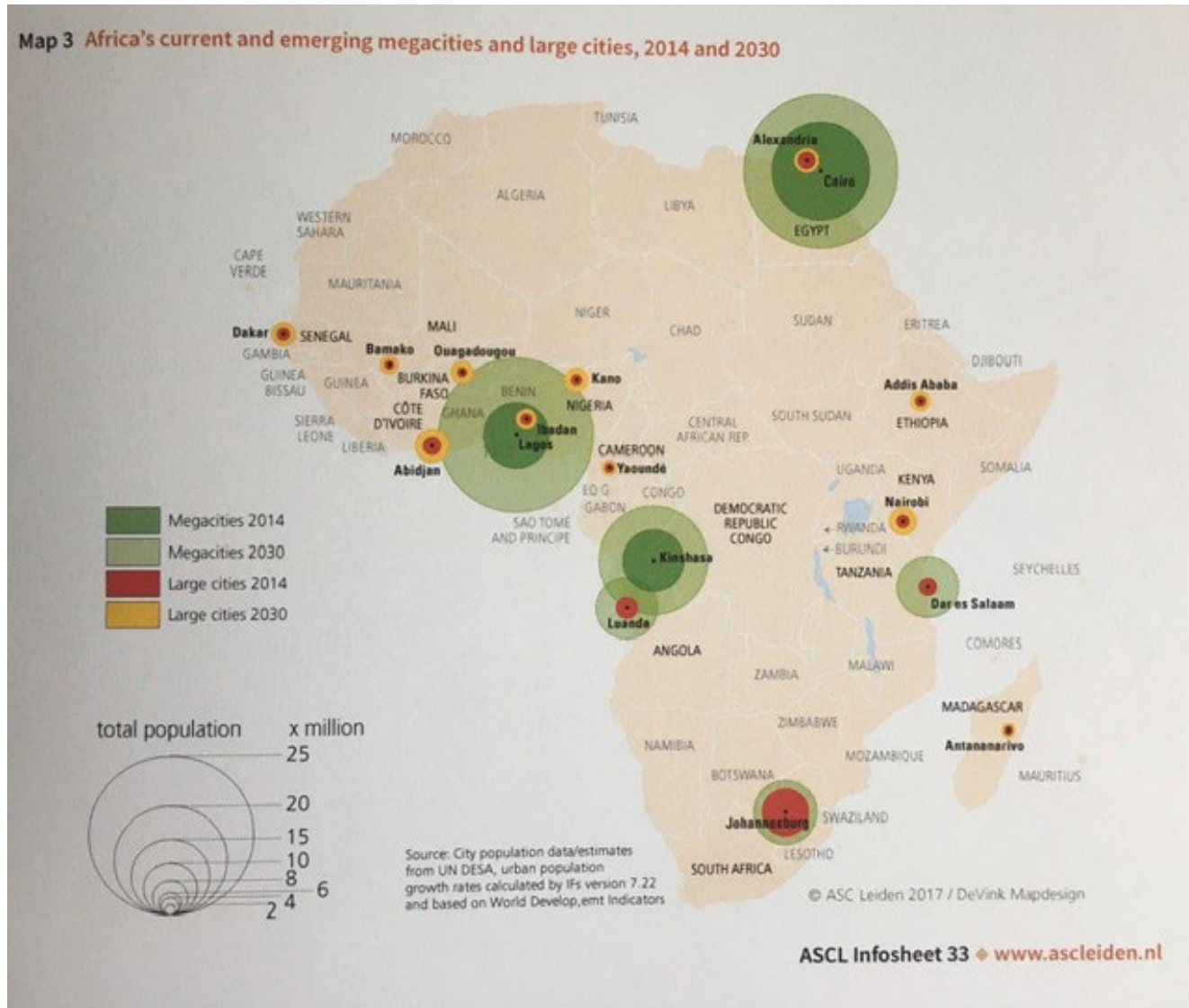

Gevolg ook: hele jonge bevolking, met inmiddels mondiale blik dankzij toegang tot internet

<https://www.oddhaus.com/wp-content/uploads/2017/06/screenshotinternetstats.png>

En de verwachting is: veel meer Afrinanen + veel meer Afrikaanse stedelingen + veel meer internationale/intercontinentale migranten uit Afrikaanse landen

Mijn voorspelling:

Afrika in 2100: 3,8 tot 4,4 miljard mensen (nu 1,4 miljard)
waarvan 2,5 tot 3,0 miljard in steden (nu 500 miljoen).

Als intercontinentale migratie dan 3% is: 114 tot 132
miljoen
Nu: 1,4% = 18 miljoen

Afrikanen in Europa: nu 10,4 miljoen
Als 50% in 2100: 57 tot 66 miljoen

Maar: heel veel onzekerheden.....waaronder de Europese
migratiepolitiek en de (politieke/gewelddadige) houding
van de Europese bevolking en politieke partijen

2015-2019: toetsen van de theorie

- In 2015-2019: verdere groei van de ontwikkelingsindex HDI:
  - > gemiddeld van 0,526 tot 0,557 (op een schaal van 0 tot 1)
  - > Van de 54 Afrikaanse landen lieten er 51 HDI groei zien
  - > In vier gevallen sprong van laagste naar voorlaatste HDI categorie
  - > In vijf gevallen van voorlaatste naar op één na hoogste categorie
- DUS: als de nieuwe migratietheorie klopt zou ook de intercontinentale migratie relatief gegroeid moeten zijn = sneller gegroeid dan de bevolking.
  - > bevolkingsgroei van 1164 miljoen tot 1305 miljoen (bijna 3% groei per jaar)
  - > intercontinentale migratie van 16,2 miljoen naar 18,6 miljoen >
  - > intercontinentale migratie van 1,39% naar 1,42%
  - > Afrikaanse migranten in Europa: van 9,2 miljoen naar 10,4 miljoen
- Over het geheel genomen wordt de theorie dus bevestigd

Verdere toetsing

- Ook de internationale migratie als geheel nam toe: van 32,6 miljoen naar 40,6 miljoen, ofwel van 2,80 % naar 3,07%
- Dat houdt in dat de intra-Afrikaanse migratie ook groeide: van 16,4 miljoen naar 22,0 miljoen.

Conclusie: de toegenomen ontwikkelingsniveaus in Afrika gingen zowel absoluut als relatief gepaard met een stijging van de internationale EN van de intercontinentale migratie tussen 2015 en 2019.

Voor de periode 2020-2021 zijn er nog geen gegevens, maar de vrees is dat covid-19 tot een verslechtering van de ontwikkelingsniveaus heeft geleid en waarschijnlijk tot een vermindering van de migratie.

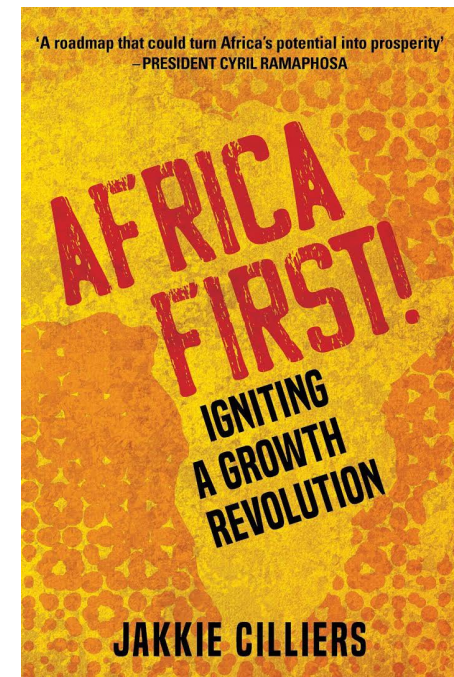
De vijftien Afrikaanse migratiekoplopers en hun intercontinentale migratieontwikkeling 2015-2019

Top-vijftien landen	HDI categorie in 2015 en 2019	Intercontinentale migratie aantallen in 2015 (gecorrigeerde cijfers van VN 2020)		Intercontinentale migratie aantallen in 2019 (Cijfers van VN 2020)	
		X 1000 mensen	per 1000 mensen	X 1000 mensen	Per 1000 mensen
Egypte	II	3137	33	3491	34
Marokko (met W.Sah.)	II	2965	78	3117	78
Algerije	III	1796	43	1900	42
Soedan	Ib	757	19	879	20
Somalië	O	731	46	810	46
Nigeria	Ib	697	4	808	4
Tunesië	II	753	59	805	64
Zuid Afrika	II	666	12	732	12
Ethiopië	Ia > 1b	642	6	714	6
Ghana	II	388	15	492	16
Kenia	II	348	7	387	7
Senegal	Ib	322	21	356	21
Zimbabwe	Ib	281	18	326	21
Eritrea	Ia	201	51	305	72
DRC	Ia	276	3	301	3

Tenslotte

- Ondanks de waarschijnlijke terugval in 2020-2021 is mijn verwachting en die van veel Afrika-’watchers’ dat Afrika in de 21e eeuw een aanzienlijke economische en ontwikkelings-groei zal laten zien, gebaseerd op haar enorme natuurlijke rijkdom en een steeds beter opgeleide, steeds gezondere, jonge bevolking met een grote veerkracht en innovatievermogen en door een toenemende politieke en economische kracht (Afrikaanse Unie en eenwording; African Development Bank; *developmental states*; Afrikaanse ondernemers, inclusief Afrikaanse multinationals).
- Zie ook: www.africaknows.eu

Voor wie meer wil weten: Er is ook een minor African Studies

<https://studiegids.universiteitleiden.nl/studies/9487/african-dynamics#tab-1>

Aanmeldingen tot 16 April: in eerste semester 2023/2024 LDE minor = Leiden+Delft+Rotterdam

Dank voor jullie aandacht en belangstelling!

Thanks!

Merci!

Obrigada/do!

Shukraan!

O seun!

Ngiyabonga!

Daalu!

Mahadsanid!

Dankie!

Etc.

www.africaknows.eu